

EDUCAȚIE ȘI PROVOCĂRILE GLOBALE. ROLUL UNESCO ÎN PROMOVAREA EDUCAȚIEI PENTRU CETĂȚENIE MONDIALĂ

ANCA MOTȚ*

Abstract:

Education has an essential role to play in addressing the economic, social, political, ecological problems faced by today's globalized world. It can contribute to the creation of peaceful, tolerant, inclusive and sustainable societies.

In 2014, UNESCO recognized the Education Program for Global Citizenship as a central education objective under the slogan „Learning to Live together in Peace”. This Program, developed by UNESCO and other international institutions, aims at training young people to take an active role in addressing global challenges by promoting knowledge and social skills to foster peaceful coexistence, international cooperation, solidarity and respect for diversity.

The Education for Global Citizenship Program is inspired from other approaches in the field, while also complementing them. These approaches are focused on the challenges of global education and citizenship (education for peace, human rights, citizenship, education for sustainable development).

Keywords: global citizenship, education for global citizenship, the role of UNESCO.

Résumé:

L'éducation a un rôle essentiel dans la solution des problèmes économiques, sociales, politiques, écologiques auxquels se confronte le monde globalisé d'aujourd'hui. Elle peut contribuer au développement des sociétés pacifiques, tolérantes, inclusives et durables.

En 2014, l'UNESCO a reconnu le programme d'éducation à la citoyenneté mondiale comme objectif central en matière d'éducation sous le slogan „Apprendre à vivre ensemble”. Ce programme développé par l'UNESCO, mais aussi par d'autres institutions internationales, vise à préparer les jeunes pour qu'ils exercent un rôle actif dans la solution des défis mondiaux à travers l'acquisition de connaissances et de compétences sociales favorisant la coexistence pacifique, la coopération internationale, la solidarité et le respect de la diversité.

Le programme d'éducation à la citoyenneté mondiale s'inspire et complète les autres démarches centrées sur la problématique des défis globaux de l'éducation et de la citoyenneté (éducation pour la paix, éducation pour les droits de l'homme, éducation à la citoyenneté, éducation pour le développement durable).

Mots clés: citoyenneté, éducation a la citoyenneté mondiale, rôle de l'UNESCO.

* Asist. univ. dr., Facultatea de Administrație Publică, SNSPA, e-mail: anca.mot@irdo.ro.

1. Introducere

În cadrul inițiativelor UNESCO din domeniul educației, pe lângă programele care vizează favorizarea accesului la educație, ca obiectiv major în special pentru țările în dezvoltare, o atenție deosebită este acordată îmbunătățirii calității educației, cu accent pe promovarea valorilor, competențelor, comportamentelor și atitudinilor care încurajează încrederea, toleranța, respectul, coexistența pașnică.

În același timp, în afara cunoștințelor și dezvoltarea de capacități cognitive, alte obiective ale educației în secolul 21 vizează dezvoltarea unei educații care să contribuie la soluționarea marilor probleme, economice, sociale, culturale, politice, cu care se confruntă societățile actuale.

În acest context, educației pentru cetățenie mondială i se acordă un rol din ce în ce mai important în crearea unor societăți mai juste, mai inclusive, mai pașnice, durabile și tolerante, acțiunea UNESCO în acest domeniu fiind ghidată de Agenda Educație 2030 și Cadrul ei de acțiune, în special ținta 4.7 a Obiectivului de Dezvoltare Durabilă (ODD4 – obiectiv de dezvoltare durabilă referitor la educație).

Ne propunem în acest articol să abordăm problematica educației pentru cetățenie mondială (ECM), prin prezentarea contextului și necesității acesteia, a bazelor conceptuale și a rolului central exercitat de UNESCO în promovarea ECM ca discurs alternativ asupra educației în general și a educației pentru cetățenie în special.

2. Istoricul tematicii

Impunerea tematicii cetățeniei mondiale și a educației pentru cetățenie mondială are la bază evoluția conceptului de educație pentru cetățenie sub influența transformărilor de o amploare deosebită cu care se confruntă societatea actuală. Plecând de la definiția extinsă conform căreia „*educația pentru cetățenie democratică nu este un simplu concept de educație, ci un adevărat proiect de societate care vizează o schimbare profundă a mentalităților*”¹, conținutul acestei noțiuni, obiectivele și finalitățile ei au evoluat progresiv începând cu anii 80 ai secolului trecut când se produce o tranziție de la

¹ A se vedea UNESCO, *Education à la citoyenneté mondiale. Thèmes et objectifs d'apprentissage*, UNESCO, Paris, 2015, p.14. Este primul ghid pedagogic al UNESCO referitor la educația pentru cetățenie mondială elaborat pe baza unei serii de lucrări ale UNESCO referitoare la educația pentru cetățenie, și în special din publicația *Education à la citoyenneté mondiale: Préparer les apprenants aux défis du XXème siècle*. Disponibil pe https://www.education21.ch/sites/default/files/uploads/pdf_fr/edd/dossiers-approches/2015_UNESCO_Education-a-la-citoyennete-mondiale_themes-et-objectifs-d-aprentissage.pdf

accentul pus pe importanța problematicii interculturalismului la educația pentru drepturile omului și apoi pe educația pentru cetățenie.

La baza acțiunilor de sensibilizare privind cetățenia mondială a stat inițiativa pentru *Educație înainte de toate – Education first* – (GEFI) a Secretarului general al ONU, lansată în anul 2012, care a făcut din acest obiectiv una din prioritățile sale. Inițiativa a contribuit la sublinierea rolului acestei noi forme de cetățenie în edificarea unei lumi mai bune pentru toți cetățenii lumii, educația fiind considerată un mijloc esențial de încurajare și promovare a cetățeniei mondiale. În alocuțiunea de inaugurare a inițiativei regăsim, sintetizat, această idee centrală: „*Trebuie să încurajăm cetățenia mondială. Educația trebuie să ne învețe nu numai să citim, să scriem, să calculăm. Ea trebuie în același timp să formeze cetățenii și să-și asume deplin rolul esențial de a sprijini oamenii în realizarea unei societăți mai juste, mai pașnice și mai tolerante*”.²

În perspectiva acestei inițiative, Agenda 2030³ menționează printre cele 17 obiective specifice pentru dezvoltarea durabilă o arie de acțiune centrată pe domeniul educației. Este vorba de obiectivul ODD 4 („*Asigurarea accesului la o educație de calitate, în condiții de egalitate și promovarea oportunităților de învățare pentru toți de-a lungul întregii vieți*”). Printre prioritățile acestui obiectiv global figurează ca una din ținte „*dobândirea de către toți elevii a cunoștințelor necesare pentru promovarea dezvoltării durabile, în special prin educația în favoarea dezvoltării și a modurilor de viață durabile, a drepturilor omului, a egalității între sexe, a promovării unei culturi a păcii și a non-violenței, a cetățeniei mondiale, de apreciere a diversității culturale și a contribuției culturii la dezvoltarea durabilă*” (ținta 4.7).⁴

Pentru a susține aceste obiective, UNESCO a propus ca educația pentru pace și dezvoltare durabilă, ca forme ale ECM, să devină obiectiv prioritar al Organizației în materie de educație pentru perioada 2014-2021, scopul fiind

² Inițiativa mondială intitulată „Educația înainte de toate” (Education first) a fost lansată la 26 septembrie de Secretarul general al ONU, Ban Ki-moon, având ca idee centrală utilizarea educației ca factor de transformare a lumii actuale. Inițiativa a vizat conștientizarea politică cât privește rolul educației și dezvoltarea unei mișcări mondiale pentru o educație de calitate. Cele 3 priorități ale inițiativei au fost : 1) acces la educație pentru toți copiii ; 2) ameliorarea calității educației ; 3) dezvoltarea sensului cetățeniei mondiale. A se vedea textul acestei inițiative pe <http://www.unesco.org/new/en/gefi/priorities/>

³ Adoptată la Summitul ONU pentru dezvoltare din septembrie 2015.

⁴ A se vedea *Agenda 2030 – Obiectivele Dezvoltării Durabile* pe <https://www.mae.ro/node/35919>, și în special ODD 4 cu țintele specifice, pe <https://www.edu.ro/educa%C8%9Bie-pentru-dezvoltare-durabil%C4%83>

formarea de cetățeni ai lumii responsabili în condițiile tendințelor actuale de evoluție a societății.

Astfel, în acord cu misiunea fundamentală a UNESCO (de a contribui la pacea și securitatea mondială), Agenda mondială pentru educație – Educație 2030, care este programul pentru educație post-2015 al UNESCO corespunzând ODD 4 din Agenda 2030, și în cadrul acesteia Strategia – Educație 2014-2021, conține câteva aspecte importante referitoare la ECM.⁵ Astfel, pe lângă faptul că se reafirmă ca obiectiv fundamental întărirea rolului educației ca vector al promovării valorilor, atitudinilor și comportamentelor care stimulează contribuția educației la dezvoltarea unor societăți durabile și a realizării altor drepturi fundamentale, *Strategia pe termen mediu 2014-2021* subliniază rolul central al UNESCO care, prin mandatul său interdisciplinar, poate contribui decisiv la promovarea cetățeniei globale prin educație.

În acest sens, în cadrul obiectivului strategic cheie menționat în Strategie („Educația pentru pace și dezvoltare durabilă”) este enunțat un obiectiv specific (obiectiv strategic 2) având ca arie tematică educația pentru cetățenie globală (alături de obiectivul educației pentru dezvoltare durabilă și al educației pentru sănătate).⁶

De asemenea, Cadrul de acțiune stabilit la Forumul mondial pentru educație (Incheon, 2015) care prin Declarația sa privind prioritățile în domeniul educației pentru perioada post-2015 confirmă rolul UNESCO de coordonator al proiectelor privind educația în cadrul Obiectivelor Dezvoltării Durabile, concretizează, prin enunțarea de măsuri și politici specifice, efortul în acest domeniu. Cadrul de acțiune își propune, între alte direcții de acțiune, și cel al „*susținerii dezvoltării, printr-o educație de calitate, de competențe, valori și atitudini care să permită luarea unor bune decizii, în special prin promovarea educației pentru dezvoltare durabilă și a educației pentru cetățenie mondială, în cadrul educației pentru drepturile omului, căreia îi revine un rol esențial în realizarea programului de dezvoltare durabilă în perioada post-2015*”⁷

⁵ A se vedea *Strategia UNESCO pe termen mediu 2014-2021*, în versiune franceză, pe https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000227860_fre

⁶ *Ibidem*, Obiectiv strategic 2, pp. 19-20

⁷ A se vedea textul Declarației de la Incheon și Cadrul de acțiune pentru implementarea ODD4, în versiune franceză, pe <http://uis.unesco.org/sites/default/files/documents/education-2030-incheon-framework-for-action-implementation-of-sdg4-2016-fr.pdf>. A se vedea în special opțiunile strategice 61-63 ale Cadrului de acțiune, pp. 48-50.

Acțiunea UNESCO în acest domeniu este ancorată și în Declarația Universală a Drepturilor Omului⁸, în Recomandarea referitoare la educație pentru înțelegere, cooperare și pace internațională și educație pentru drepturile omului (1974)⁹ ca și în Programul Mondial referitor la Educația pentru Drepturile Omului (2005-prezent).¹⁰

Pentru susținerea acestui efort în domeniul ECM, UNESCO a organizat mai multe reuniuni pregătitoare: Consultarea tehnică în domeniul ECM (Seul, septembrie 2013), Primul Forum al UNESCO referitor la ECM (Bangkok, decembrie 2013), dezbaterile pe această tema continuând cu organizarea periodică a altor întâlniri și crearea unor structuri specializate (rețele, centre, instituții, platforme de dialog) cu rol de a realiza acțiuni, programe și manifestări la nivel mondial vizând susținerea cetățeniei mondiale și a ECM.

3. Context: provocările globale ale cetățeniei

Societatea se confruntă astăzi mai mult ca oricând cu schimbări de o amploare deosebită, cu provocări la scară globală.

Fenomenul mondializării constă în transformări structurale fără precedent de natură economică, socială, politică, culturală, de mediu, care constituie tot atâtea mize în societate implicând alegeri și necesitând soluții: schimbări climatice, problema securității energetice și epuizarea resurselor, schimbarea modelelor de consum și a stilurilor de viață, creșterea fluxurilor migratorii, crize economice și financiare, declinul statelor-națiune. Unele fenomene, ca de exemplu dezvoltarea fără precedent a schimburilor la nivel global, creșterea interdependențelor în diferite domenii, accesul pe scară largă la informații și dezvoltarea comunicațiilor, dezvoltarea de noi media, oferă indivizilor și

⁸ Este vorba în special de art.26, alineat 2, conform căruia „Educația trebuie să vizeze deplina dezvoltare a personalității umane și la întărirea respectării drepturilor omului și a libertăților fundamentale. Ea trebuie să urmărească înțelegerea, toleranța și prietenia între toate națiunile și grupurile rasiale sau religioase, dar și dezvoltarea activităților Națiunilor Unite de menținere a păcii”. A se vedea Declarația Universală a Drepturilor Omului pe http://www.anr.gov.ro/docs/legislatie/internationala/Declaratia_Universala_a_Drepturilor_Omului.pdf

⁹ A se vedea textul acestei Recomandări adoptate la Conferința generală a UNESCO (Paris, octombrie 1974) în care apare noțiunea „educație cu vocație internațională” și se specifică principiile directoare în domeniul educației pentru înțelegere, cooperare și pace internațională, printre care: încurajarea promovării dimensiunii internaționale și a unei perspective mondiale a educației la toate nivelele și în toate formele; conștientizarea interdependențelor mondiale între popoare și națiuni; înțelegerea necesității solidarității și cooperării internaționale etc., pe http://portal.unesco.org/fr/ev.php-URL_ID=13088&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html

¹⁰ Pentru *Programul mondial privind educația pentru drepturile omului* (cele trei faze – 2005-prezent) și elementele de interes pentru ECM a se vedea Zlătescu, M. I. (coord.), *Educație, dreptul la educație și educația pentru drepturile omului*, IRDO, București, 2016, pp. 38-54.

statelor noi oportunități și posibilități de dezvoltare, dar ele implică și aspecte negative: sărăcie, conflicte, mari inegalități sociale, injustiție. Toate aceste schimbări necesită mai mult ca oricând o gestiune comună și cooperare la nivel global.¹¹

Alte fenomene, cum sunt creșterea concurenței între state, companii și indivizi, creșterea șomajului (prin deschiderea frontierelor și accesul muncitorilor străini pe piețele naționale ale muncii), creșterea migrației ilegale, sunt evoluții care pun în evidență o mare divergență de interese la nivel național, dar și regional și internațional. În multe țări, cetățenii percep aceste schimbări ca fiind o pierdere a suveranității naționale, ca un proces de uniformizare, ceea ce produce respingere, discriminare, replierea identitară, resentimente și teamă.

De aceea, manifestările și impactul mondializării trebuie să fie analizate din perspectiva valorilor care stau la baza drepturilor omului, a instrumentelor internaționale care garantează aplicarea acestor drepturi și a libertăților fundamentale. În acest sens, o redefinire a conceptului de cetățenie și promovarea unui nou tip de educație care să abordeze tematicile globalizării într-o perspectivă holistică și coerentă sunt mai necesare ca oricând.

4. Necesitatea unei noi concepții asupra cetățeniei și a unei forme alternative de educație pentru cetățenie

Educația pentru cetățenie (națională) are ca obiect problematicile sociale majore actuale care au loc într-un context în care toate societățile naționale se confruntă cu fenomene de excludere, violență, extremism, xenofobie. În acest sens, educația pentru cetățenie este un mijloc de a armoniza raporturile

¹¹ Despre contextul mondializării, în general, și rolul transformator al educației, în special, se pot consulta surse diverse. Sugerăm, între altele, *Agenda 2030 pentru Dezvoltare Durabilă (Transformarea lumii în care trăim)*, adoptată în 2015 de ONU ca proiect de acțiune globală ale cărei cele 17 obiective sunt soluții la provocările și dificultățile lumii actuale (insecuritate, inegalități, discriminare etc.), pe <http://fr.unesco.org/events/adoption-agenda-2030-developpement-durable-sommet-nations-unies-developpement-durable>. Pentru o analiză a contextului mondial actual a se vedea de asemenea Zlatescu, M. I., „Noi obiective pentru dezvoltarea durabilă”, în *Revista Drepturile Omului*, nr.2/2015, IRDO, dar și UNESCO *Education Strategy 2014-2021*, UNESCO, 2014, Cap. 1, în special „The changing global context”, pp 12-18, pe <http://unesdoc.unesco.org/images/0023/002312/231288e.pdf>; Blondel, D., „Contraintes, risques et enjeux du XXIème siècle”, în *Education pour le XXIème siècle. Questions et perspectives*, Editions UNESCO, 1998 ; Delors, J., *Education: un trésor est caché dedans, Rapport à l'UNESCO de la Commission Internationale sur l'éducation pour le vingt et unième siècle*, Editions UNESCO, 2ème édition revue et corrigée, 1999, Cap.3, pp. 65-83, pe <http://unesdoc.unesco.org/images/0011/001159/115930f.pdf>.

sociale, de a dezvolta responsabilități civice și de a favoriza construirea unei cetățenii active și participative.¹²

Educația și școala au rolul fundamental de a transmite valori și achiziții sociale, dar ele trebuie să fie deschise și către provocările noi și actuale care le proiectează în viitor, educația având și rolul de a asigura un echilibru între transmiterea de cunoștințe și proiectarea viitorului.

Întrucât orice educație este legată de spațiul social în care se exercită – adică se înscrie într-un anumit timp și vizează stabilitatea unui sistem social –, actualitatea este o provocare pentru școală și educație, ea cere o abordare sistemică, acest demers integrator fiind cu atât mai important cu cât obiectul de studiu se referă la mize mondiale.

Astfel, dacă ne raportăm la fenomenele și tematicile ale căror cauze și efecte depășesc cadrul național sau regional, educația pentru cetățenie mondială apare ca fiind tipul de educație cu un potențial puternic. În viziunea promotorilor ECM, într-o lume în care regiunile și provocările sunt interdependente, este necesară o pedagogie transformatoare, care să permită tinerilor rezolvarea problemelor referitoare la dezvoltarea durabilă și la pace, acestea fiind probleme care privesc întreaga umanitate.

În contextul actual în care populațiile lumii se confruntă, în grade diferite, cu numeroase provocări, ECM este mai necesară ca oricând. Ea constituie tipul de educație care abordează tematicile globalizării într-o viziune coerentă bazată atât pe exigențele drepturilor omului cât și pe imperativele dezvoltării durabile și care „răspunde nevoilor prezentului fără a compromite capacitatea generațiilor viitoare de a răspunde nevoilor lor”.¹³

5. Fundamente conceptuale

5.1. Conceptul de cetățenie mondială

Deși ECM este considerată o dimensiune esențială a educației ca factor de abordare a provocărilor proprii globalizării, încă nu există un consens

¹² Despre necesitatea ECM în contextul schimbărilor actuale și rolul ei ca proces transformator a se vedea *Guide pratique sur l'éducation à la citoyenneté mondiale*, Centre Nord-Sud du Conseil de l'Europe, Lisabona, 2008, pp. 13-14, 16-17, pe https://www.education21.ch/sites/default/files/uploads/pdf_fr/edd/dossiers-approches/2008_CdE_Guide-pratique-sur-l-education-a-la-citoyennete-mondiale.pdf

¹³ *Ghide pedagogique* – Cap. „ Les défis mondiaux de la citoyenneté” (Provocările mondiale ale cetățeniei), p. 12.

cât privește definirea și sensul cetățeniei mondiale și deci a conținutului și practicilor ECM.¹⁴

Conceptul de cetățenie mondială este controversat în mediile academice și sensul expresiei „cetățean al lumii” generează interpretări multiple. Cu aceiași sens aproximativ sunt utilizate și alte noțiuni: cetățenie extra-națională, cosmopolitism sau cetățenie planetară.¹⁵

Există diferite puncte de vedere cât privește definirea cetățeniei mondiale, dimensiunile ei, în ce măsură este diferită de cetățenia națională sau o completează, având în vedere că însuși conceptul de cetățenie națională are semnificații diferite, în funcție de istoria politică a diferitelor țări.

Astfel, pentru unii analiști, noțiunea de cetățenie mondială este vagă, contradictorie, de aceea dificil de definit. Chiar dacă în condițiile mondializării și multiculturalității crescânde a societăților contemporane concepția și practica tradițională a cetățeniei s-a transformat progresiv, totuși, realitatea juridică și exercitarea ei rămân ancorate încă la nivelul statului-națiune. Pentru acești autori, utilizarea termenului de cetățenie mondială nu se poate aplica pe plan mondial pentru că cetățenia este legată de democrație iar democrația de un popor, deci de instituții naționale (parlament ales și un guvern suveran).¹⁶

Cetățenia mondială este o noțiune controversată (în raport cu noțiunea de cetățenie națională) și datorită faptului că termenul de cetățenie, referindu-se în mod tradițional la apartenența unui individ la o comunitate politică, subînțelege atât un sentiment de apartenență la această comunitate politică națională dar și un tip de acțiune cu implicații în termeni de drepturi, îndatoriri și responsabilități. Din această perspectivă, orice încercare de transpunere a noțiunii de cetățenie la nivel mondial este problematică (din punct de vedere juridic și psihosocial).¹⁷

¹⁴ Despre sensurile și diferitele interpretări ale noțiunilor de cetățenie și cetățenie mondială a se vedea UNESCO, *Education à la citoyenneté mondiale: une nouvelle vision. Document final de la Consultation technique sur l'éducation à la citoyenneté mondiale*, Paris, UNESCO, 2013, pag. 2, pe https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000224115_fre și UNESCO, *Education à la citoyenneté mondiale: Préparer les apprenants aux défis du XXIème siècle*, UNESCO, Paris, 2015, pp. 15-18, pe <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000230062>

¹⁵ A se vedea UNESCO, *Education à la citoyenneté mondiale: une nouvelle vision*, p. 15, pe https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000224115_fre

¹⁶ A se vedea Tawil, S., „Le concept de citoyenneté mondiale: un apport potentiel pour l'éducation multiculturelle”, în *Revue internationale de l'éducation de Sèvres*, no.63, sept. 2013, pp. 133-144, pe <https://journals.openedition.org/ries/3501>. A se vedea de asemenea Tawil, S., „Education for Global Citizenship: A Framework for discussion”, UNESCO. *Education Research and Foresight. Working Paper Serie*, 2013, pe <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000223784>

¹⁷ A se vedea Davis, I., et al., „Globalizing citizenship education? A Critique of «Global Education» and «Citizenship Education»”, *British Journal of Educational Studies*, 2005, vol.53, no.1, pp. 68-89 (publicată online, iulie 2010), pe <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1111/j.1467-8527.2005.00284.x?src=recsys>

În același timp, în viziunea altor autori, este posibil și necesar să vorbim de o cetățenie mondială dacă considerăm prin aceasta conștiința și preocuparea cetățenilor pentru marile probleme colective ale lumii pentru interdependențele globale (care depășesc cadrul statelor naționale): repartiție inegală a bogățiilor și resurselor, acces inegal la drepturile omului, discriminări de diferite feluri, dezvoltarea durabilă, securitatea colectivă și pacea durabilă.¹⁸

În viziunea UNESCO noțiunea de cetățenie poate fi extinsă pentru a include multiple puncte de vedere. În condițiile în care cetățenia este legată de interdependențele și interconexiunile create de schimburile internaționale, de migrație, de dezvoltarea noilor tehnologii ale informației și comunicațiilor, în condițiile în care ea este de asemenea legată de preocuparea comună față de prosperitatea globală, putem vorbi de o cetățenie mondială.¹⁹

De asemenea, necesitatea sau promovarea acestui tip de cetățenie este justificată prin existența tratatelor și convențiilor internaționale, prin prezența a numeroase organizații internaționale, a firmelor multinaționale, prin acțiunile cu caracter transnațional ale societății civile, care au supus cetățenia națională unor importante modificări.

Cetățenia mondială este tipul de cetățenie care pune accent nu numai pe interconexiuni economice, politice, sociale, culturale, dar și pe interdependențe între nivelul local, național, regional și internațional.

Conceptul de cetățenie mondială este considerat ca fiind un ansamblu de principii, valori, comportamente, prin care dezvoltarea democratică și drepturile omului se pot concretiza peste tot în lume. Dacă cetățenia democratică se referă la incluziune socială, la acces la drepturi, la exercitarea drepturilor civice, la spirit de solidaritate, la asumarea de responsabilități, cetățenia mondială este cea care vizează realizarea acestor obiective dincolo de limitele spațiului național, într-o perspectivă extinsă care cuprinde contextele locale, naționale, regionale și internaționale în care trăiesc indivizii.

Cetățenia mondială este un mijloc de a înțelege, de a acționa și de a se situa în raport cu ceilalți și la mediu în timp și spațiu – mijloc care se bazează pe valori universale, prin acțiuni care respectă diversitatea și pluralismul.²⁰

¹⁸ A se vedea Wassman, G., „L'embryon d'une citoyenneté mondiale”, în *Mouvements*, 25(1), 2003, pp. 31-36, pe <https://www.cairn.info/revue-mouvements-2003-1-page-31.htm> . A se vedea de asemenea Jordan, L., „La citoyenneté mondiale”, *Chroniques de la gouvernance*, 2010, Site Institut de la Gouvernance, pp. 157-161, pentru analiza conceptului de cetățenie mondială în legătura cu societatea civilă mondială și procesul de mondializare, pe http://www.institut-gouvernance.org/docs/chro2010-citoyennet_mondiale1.pdf

¹⁹ A se vedea UNESCO, *Préparer les apprenants aux défis du XXIème siècle*, „Tensions actuelles”, pp.19-21 și „Facteurs favorables”, pp. 22-25.

²⁰ *Ibidem*, p. 16.

În ciuda acestor diferențe de definire și sens, în nicio interpretare cetățenia mondială nu implică un statut juridic. Ea se referă în principal, așa cum toate documentele și studiile o subliniază, la un sentiment de apartenență la o comunitate largită extra-națională sau la apartenența la o umanitate comună.

5.2. Educația pentru cetățenie mondială

În toate societățile este importantă cunoașterea funcționării democrației din țara respectivă, a drepturilor și obligațiilor, pentru a putea participa în mod efectiv la viața societății, în acest scop cetățenii trebuind să devină actori implicați și responsabili. Promovarea cetățeniei mondiale este un mijloc de a avansa în realizarea la nivel global al acestor obiective prin acțiuni și angajament civic concret.

Prin ECM, cetățenii, și în special tinerii, devin conștienți de rolul lor de cetățeni ai lumii, de responsabilitățile și de puterea lor de acțiune pentru a face lumea mai justă și solidară. ECM încurajează și ajută cetățenii să reflecteze asupra alegerilor pe care le fac în viața cotidiană și asupra consecințelor acestor alegeri asupra societății, ținând cont de drepturile și obligațiile ce le revin.²¹

Conceptual, ECM este un cadru compus din cunoștințele, competențele, valorile și comportamentele necesare pentru a asigura realizarea unei societăți globale mai pașnice, mai tolerante și mai inclusive. Ea este o abordare a educației considerată ca un instrument de înțelegere și soluționare a marilor probleme și provocări mondiale de ordin economic, social, politic, de mediu.

În această viziune, ECM face parte din domeniul mai larg al educației pentru cetățenie care promovează ideea de bază conform căreia educația nu are numai rolul de transmitere și acumulare de cunoștințe și capacități cognitive. Înscriindu-se în această perspectivă, ECM trebuie să contribuie activ la dezvoltarea de valori, de competențe generale și de comportamente care să faciliteze și să promoveze înțelegerea și cooperarea internațională.²²

Având această semnificație, ECM utilizează concepte, teorii și metode aplicate în alte domenii și tematici ale educației, ca de exemplu cele specifice domeniului educației pentru drepturile omului, a educației pentru pace, a educației pentru dezvoltare durabilă. Împreună cu acestea, ECM contribuie la realizarea de acțiuni pentru rezolvarea unor priorități comune și a unui obiectiv comun central, adică promovarea păcii și a unei lumi mai prospere, mai solidare și pașnice pentru toți.

²¹ *Ibidem*, pp.12-14.

²² *Ibidem*, p. 16.

Deși există consens cât privește scopul ei general, ECM a fost diferit definită de organisme internaționale. Nu numai viziunea ECM este diferită, dar și obiectivele, modul de a le pune în practică, și strategiile diferă.²³

Astfel, UNESCO (în Raportul din anul 2015) definește ECM ca fiind „un cadru conceptual care cuprinde cunoștințele, competențele, valorile și comportamentele de care este nevoie pentru a asigura realizarea unei lumi mai juste, mai pașnice, mai tolerante, mai inclusive, mai sigure și mai durabile”.²⁴

În această viziune, ECM regroupează educația pentru cetățenie, educația pentru solidaritate internațională, educația pentru dezvoltare internațională, educația pentru drepturile omului, educația interculturală, educația pentru mediu și pentru dezvoltare durabilă. Scopul este de a încuraja și stimula participarea activă, asumarea de responsabilități față de prioritățile comune, de a contribui la schimbări pozitive pentru toți cetățenii lumii.²⁵

6. Necesitatea promovării ECM

În inițiativa care a impulsionat dezbaterea asupra ECM sunt identificate, în mod concret și sintetic, obstacolele cu care se confruntă ECM și care justifică necesitatea acestui tip de educație. În același timp sunt schițate și soluțiile posibile care constituie linii directoare pentru programele de susținere a ECM.²⁶ Acestea sunt:

- a) Caracteristicile sistemelor educative actuale. Astăzi, școala pregătește elevii în principal pentru achiziția de cunoștințe, evaluată prin procedee clasice (examene), promovarea responsabilității colective, a respectului pentru diversitate, a înțelegerii diferitelor culturi și regiuni nefiind în centrul procesului educativ. Or, întrucât societățile se confruntă astăzi cu probleme care afectează toți cetățenii lumii, ECM este un mijloc esențial de schimbare a practicilor pedagogice tradiționale. Pentru aceasta, trebuie acționat în direcția schimbării modului de organizare a educației, la adaptarea conținutului curriculei la transformările

²³ Cât privește interpretările variate ale ECM a se vedea UNESCO, *Education à la citoyenneté mondiale: Préparer les apprenants aux défis du XXIème siècle*, „Paramètres de la citoyenneté mondiale et de l'éducation à la citoyenneté mondiale”, pp. 15-18.

²⁴ *Ibidem*, p. 15.

²⁵ Pentru concepția UNESCO asupra ECM și perspectiva de abordare a acestei problemă a se vedea și Pigozzi, M.J., „A UNESCO View of Global Citizenship Education”, *Educational Review*, 2006, vol. 58, no. 1, pp. 1-4, pe <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/00131910500352473>

²⁶ A se vedea *Global Education First Initiative. Priorities: Foster Global Citizenship*, pe <http://www.unesco.org/new/en/gefi/priorities/>

globale, implementarea unui sistem de învățare inovativ și participativ care să contribuie efectiv la schimbarea viziunii și stilurilor de viață. Sintetizând, educația trebuie regândită în așa fel încât ea să pregătească elevii nu numai pentru examene, ci și pentru viață.

- b) Programele școlare și materialele didactice. Actualmente, curricula și manualele contribuie la persistența și reproducerea stereotipurilor, exacerbează diviziunile sociale și resentimentele față de diferite grupuri sau etnii. În cazuri rare, programele școlare sunt axate și contribuie la dezvoltarea unui proces educativ inclusiv, care să încurajeze integrarea grupurilor marginalizate sau vulnerabile. Schimbarea este însă posibilă dacă școala și educatorii adoptă viziunea etică a cetățeniei mondiale. Întrucât tinerii sunt din ce în ce mai deschiși față de noile perspective, tot mai interconectați datorită noilor tehnologii și mijloace de comunicare, școala este într-o poziție ideală pentru a-i încuraja în această direcție.
- c) Lipsa capacității de adaptare a educatorilor la provocările actuale. Diferitele reforme de restructurare a sistemelor de educație pun accentul în principal pe necesitatea de a ameliora competențele cetățenești ale tinerilor. Dacă se dorește schimbarea comportamentelor și atitudinii elevilor, este necesar ca educatorii să adopte o nouă concepție asupra conținutului programelor, dar și asupra modului de predare/învățare, cu noi practici pedagogice, nediscriminatorii și inclusive, care să promoveze toleranța, înțelegerea, diversitatea, tinerii fiind în felul acesta pregătiți pentru construirea unei lumi mai bune. Întrucât multor educatori le lipsește experiența, antrenamentul, încrederea și suportul, aceștia trebuie să fie încurajați și sprijiniți în această direcție prin diferite căi și utilizând diferite instrumente: discuții, dezbateri, cursuri de formare, acordarea de suport material și financiar. Numai astfel educatorii pot să contribuie efectiv la schimbarea ideilor, a mentalităților și obiceiurilor, în acord cu provocările secolului 21.
- d) Accent insuficient pe valori. Valorile păcii, ale drepturilor omului, ale diversității culturale și justiției sunt adesea neglijate în sistemele de educație, școala reproducând inegalitățile și prejudecățile sociale prin tolerarea unor practici discriminatorii, a violenței bazate pe gen și supunând elevii la pedepse fizice și psihologice. Pentru schimbarea acestei concepții asupra procesului educativ, personalul didactic trebuie să învețe să modeleze comportamentele, să dezvolte noi competențe și capacități, ca de exemplu o nouă viziune, responsabilă, față de mediu,

control și prevenire a violenței, prin promovarea unor noi coduri de conduită în mediul școlar.

- e) Lipsa de leadership în domeniul cetățeniei mondiale. Pentru a pregăti o generație ale cărei valori prioritare sunt toleranța, non-violența, un mediu sustenabil și o pace durabilă, este necesară implicarea globală a tuturor actorilor, într-un dialog la nivel mondial care să stabilească norme, politici și programe de promovare a ECM. Reușita în acest domeniu cere efortul și angajamentul decidenților, experților, ale guvernelor, ale instituțiilor internaționale și ONG-urilor.

Acțiunile UNESCO în domeniul ECM se înscriu în această perspectivă de transformare a lumii prin educație. Prin ECM, UNESCO este un promotor activ al unui nou tip de educație concepută ca modalitate constructivă și etică de construire a unor societăți prospere și pașnice. Pentru a transforma lumea, viziunea asupra educației trebuie schimbată, ECM fiind una din soluțiile promovate de UNESCO, în colaborare cu alți actori naționali și internaționali, de sprijinire a eforturilor colective de promovare a democrației și dezvoltării durabile.

7. Dimensiunile și temele ECM în viziunea UNESCO

În viziunea UNESCO, ECM, chiar dacă se aplică diferit, în funcție de context, se bazează pe trei dimensiuni comune diferitelor accepțiuni și interpretări date conceptului de cetățenie mondială. Aceste coordonate conceptuale corespund celor trei domenii de învățare: cognitivă, socio-afectivă și învățare comportamentală.²⁷

Aceste dimensiuni care sunt interlegate și integrate procesului de învățare, sunt următoarele:

- a) aspectul cognitiv – ECM vizează dobândirea de cunoștințe și capacități de gândire care să permită o analiză critică și constructivă a lumii și complexității ei. Această dimensiune permite cunoașterea, înțelegerea și aprecierea în mod critic a problemelor mondiale, regionale, naționale și locale, în interdependența lor, ca și interconexiunile dintre țări, popoare și națiuni. Această componentă a ECM urmărește de asemenea cunoașterea aprofundată a valorilor universale (egalitate, demnitate, justiție, toleranță), a interculturalității, a modului de funcționare a democrației.

²⁷ A se vedea UNESCO, *Education à la citoyenneté mondiale: thèmes et objectifs d'apprentissage*, UNESCO, 2015, pp. 15-16; 20-21, pe <https://www.unesco.ch/wp-content/uploads/2017/03/TOPICS-AND-LEARNING-OBJECTIVES-FR.pdf>

- b) aspectul socio-emoțional – vizează cultivarea unor sentimente de apartenență la comunitatea mondială, la umanitatea comună, împărtășirea unor principii și responsabilități, dezvoltarea unor sentimente de empatie, de solidaritate, de respect al diversității și diferențelor de orice natură. Aceste valori, atitudini și competențe sociale permit dezvoltarea pe plan afectiv, psihosocial și fizic și care favorizează conviețuirea într-un climat de înțelegere, pace și toleranță.
- c) dimensiune comportamentală – vizează acțiunea eficace și responsabilă la nivel local, național și mondial în scopul promovării păcii și dezvoltării durabile în lume, pe baza înțelegerii identităților colective, pe acceptarea diversității etnice, religioase, culturale, prin respectarea unor coduri de conduită etică, angajament civic, responsabilitate socială și solidaritate.

ECM poate fi realizată atât prin demersuri formale (ca parte integrantă a unor cursuri deja existente – educație civică, educație pentru cetățenie, studii sociale – sau ca domeniu de studiu independent) și informale, prin intervenții și acțiuni școlare și extra-școlare, prin aplicarea de metode convenționale și neconvenționale (inovative). ECM se adresează nu numai actorilor din sistemele educative ci și unor largi și variate categorii de populație și marelui public, mediei, responsabililor politici, sindicatelor, ONG-urilor, cercetătorilor, migranților etc.²⁸

Acțiunile din domeniul ECM se desfășoară în jurul a trei teme specifice²⁹:

- a) Prevenirea extremismului violent prin educație – Este o temă importantă întrucât extremismul violent este un obstacol major pentru pacea mondială și pentru drepturile omului. De aceea, conform Planului de acțiune al Secretarului General al ONU pentru prevenirea extremismului violent (decembrie 2016), UNESCO s-a implicat în acțiuni de sprijinire a țărilor care fac eforturi pentru promovarea reformelor în domeniul educației vizând contracararea discursurilor violent-extremiste. Activitățile în acest domeniu includ în special crearea unei platforme internaționale pentru dialog care promovează rolul educației în prevenirea și combaterea acestui fenomen, crearea unui consiliu

²⁸ A se vedea UNESCO, *Education à la citoyenneté mondiale: Préparer les apprenants aux défis du XXIème siècle*, p. 11, 17.

²⁹ *Action de l'UNESCO pour l'éducation à la citoyenneté mondiale. Domaines de travail spécifique*, Site UNESCO, pe <https://fr.unesco.org/themes/ecm/action>

tehnic și întărirea capacităților UNESCO în acest domeniu, pregătirea unor ghiduri în această materie.³⁰

- b) Activități de predare/învățare privind Holocaustul și genocidurile – Având în vedere că ECM vizează nu numai ameliorarea viitorului, ci ea constă și în reflecția asupra trecutului pentru a trage învățăminte pentru prezent și pentru viitor, UNESCO desfășoară acțiuni și elaborează programe care urmăresc întărirea unei culturi a prevenției și de stimulare a înțelegerii cauzelor și implicațiilor acestor evenimente.³¹
- c) Activități privind rolul limbilor în procesul educativ – Pentru promovarea diversității culturale, a limbilor locale ca manifestări ale culturii și valorilor tradiționale care contribuie la crearea de legături între indivizi și comunități, UNESCO încurajează bilingvismul și multilingvismul ca mijloace de promovare a incluziunii în și printr-o educație de calitate.³²

8. Abordarea în acțiunile UNESCO de promovarea a ECM

În viziunea UNESCO, ECM este abordată în următoarea perspectivă³³: holistă – acțiunile vizează atât conținutul cunoștințelor dobândite, a metodelor pedagogice de predare/învățare cât și a mediului educativ în general, în context atât formal, non-formal și alternativ; transformățională – în sensul în care ECM are ca finalitate transformarea indivizilor concomitent cu transformarea societăților; contextualizată – ECM este concepută în așa fel încât să fie adaptată particularităților locale și culturale; centrare pe valori – ECM are la bază și promovează drepturile omului și valori universale (nediscriminarea, egalitatea, dialogul, toleranța, respectul); integrată – ECM este integrată în eforturile de promovare a unei educații inclusive și echitabile de calitate.³⁴

³⁰ Pentru rolul UNESCO în promovarea educației ca instrument de prevenire a extremismului, despre orientări și programe educative în acest domeniu specific de acțiune a se vedea <https://fr.unesco.org/preventing-violent-extremism/education>

³¹ A se vedea UNESCO, *Enseignement de l'Holocauste et des génocides*, site UNESCO, pe <https://fr.unesco.org/themes/education-holocauste-genocides>

³² Pentru rolul și relevanța acestui domeniu de acțiune în cadrul ECM a se vedea <https://fr.unesco.org/themes/ecm/languageshttps://fr.unesco.org/themes/ecm/languages>

³³ *Action de l'UNESCO pour l'éducation à la citoyenneté mondiale. Domaines de travail spécifique*, Site UNESCO.

³⁴ Despre interpretările variate date ECM în funcție de context, dar și despre elementele comune ale acestor analize a se vedea UNESCO, *Education à citoyenneté mondiale: Préparer les apprenants aux défis du XXIème siècle*, pp. 18-19.

Fiind astfel concepută și caracterizată prin câteva dimensiuni esențiale, ECM urmărește un ansamblu de transformări personale și societale. Aceste schimbări se operează la nivelul cunoștințelor, competențelor, valorilor și comportamentelor în vederea înțelegerii realității și transformării acesteia. În mod concret, ECM poate lua forma informării, sensibilizării și conștientizării privind evoluțiile actuale (locale, regionale, internaționale), a angajamentului și acțiunilor sub forma participării cetățenilor la viața publică, la dezbateri privind binele comun într-un context global, la evenimente mondiale.

9. Obiective și realizări în domeniul ECM

9.1. Obiectivele ECM

ECM are ca obiectiv central să pună la dispoziția cetățenilor informațiile și instrumentele necesare asumării unui rol activ atât la nivel local cât și global în transformarea pozitivă a societății. Concret, având ca reper esențial respectarea drepturilor omului, și în legătură cu cele trei dimensiuni menționate, ECM vizează dobândirea următoarelor competențe de bază cu obiectivele specifice corespunzătoare³⁵:

- a) Cunoașterea și conștientizarea complexității fenomenelor și proceselor lumii actuale, a tendințelor globale specifice, cunoașterea și respectarea valorilor universale fundamentale (drepturile omului, diversitate, justiție, nediscriminare, toleranță).
- b) Dezvoltarea de capacități cognitive indispensabile rezolvării de probleme și luării de decizii, dezvoltarea aptitudinilor creative și inovative.
- c) Dobândirea și dezvoltarea de capacități non-cognitive (empatie, deschidere față de alte opinii și experiențe, competențe de comunicare.
- d) Dezvoltarea de competențe comportamentale necesare participării civice, mobilizării și contribuției la evenimentele globale actuale la nivel local, național și internațional, în calitate de cetățeni mondiali informați și responsabili.

9.2. Realizări în materie de ECM

La fiecare patru ani, UNESCO publică un raport referitor la implementarea Recomandării din 1974 privind educația pentru înțelegere, cooperare și pace internațională, ale cărei principii directoare sunt unele din fundamentele ECM.³⁶

³⁵ A se vedea UNESCO, *Education à la citoyenneté mondiale: thèmes et objectifs d'apprentissage*, 2015, p.16, pe <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000233240>. A se vedea de asemenea UNESCO, *Education à la citoyenneté mondiale: Une nouvelle vision*, p.4.

³⁶ Aceste principii directoare (cu temele asociate respective) sunt următoarele: diversitate culturală și toleranță; pace și non-violență; drepturile omului și libertățile fundamentale; supra-

Raportul din 2018, intitulat „Progress on Education for Sustainable Development and Global Citizenship Education” conține analiza realizărilor în acest domeniu în perioada 2012-2016. Raportul, realizat în urma celei de-a 6-a Consultări, a evaluat modul în care Recomandarea din 1974 se reflectă în politicile educative, în programele de învățământ și în domeniul formării cadrelor, în materie de ECM și de educație pentru dezvoltare durabilă, ca programe legate de temele abordate în ținta 4.7 a ODD.³⁷

Concluziile acestei anchete mondiale pun în evidență un puternic angajament politic al statelor membre față de aplicarea principiilor directoare în domeniul ECM. Aceste principii sunt incluse în constituții, în legislația națională sau în politicile educative în cea mai mare parte a țărilor. Totuși, deși au fost înregistrate progrese, cu diferențe între regiuni și țări, se observă un ecart între voința politică și progresele reale. În acest sens, raportul semnalează o insuficientă implementare a programelor de formare – inițială și continuă – a cadrelor didactice, o slabă integrare a temelor ECM în programele pedagogice, o atenție relativ scăzută acordată diversității culturale și toleranței și o insuficientă includere a tuturor dimensiunilor ECM în aceste programe. Alte constatări negative se referă la insuficienta atenție acordată în evaluarea elevilor, a valorilor, atitudinilor și comportamentelor, și la lipsa resurselor considerată principalul obstacol în realizarea inițiativelor și proiectelor naționale în domeniul ECM.

10. Manifestări la nivel mondial

La fiecare doi ani, UNESCO organizează un Forum având ca temă ECM al cărui rol este de a face bilanțul problemelor cheie în materie de politici și practici în acest domeniu. Concret, în cadrul acestui dialog mondial, sunt examinate noile tendințe ale contextului, se realizează un schimb de informații, de bune practici și experiențe în domeniu, se stabilesc strategii de operaționalizare a ECM, se trasează orientări politice și programatice privind integrarea ECM în sistemele de educație. În aceste evenimente sunt implicați experți și profesioniști, practicieni din domeniul educației, decidenți, care participă la consultări, la elaborarea de ghiduri și rapoarte.

viețuirea și bunăstarea speciei umane. A se vedea textul Recomandării din 1974, pe http://portal.unesco.org/fr/ev.php-URL_ID=13088&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html

³⁷ Realizările în materie de ECM (și de educație pentru dezvoltare durabilă) sunt evaluate prin indicatorul mondial referitor la ținta 4.7 – „gradul de integrare a ECM și a educației pentru dezvoltare durabilă, inclusiv egalitatea de gen și respectarea drepturilor omului în politicile naționale de educație, în programele de învățământ, de formare a cadrelor și de evaluare a elevilor”. A se vedea textul raportului în versiune franceză pe https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000266176_fre

Aceste manifestări de promovare a ECM au fost inaugurate cu Primul Forum pentru ECM de la Bangkok (decembrie 2013) care a vizat clarificări conceptuale (cetățenie mondială, ECM). Al doilea Forum a avut loc la Paris (ianuarie 2015) și a avut două obiective principale: analiza programelor de ECM în cadrul Agendei post-2015 și rolul ECM în promovarea păcii. În anul 2017 (martie) a fost organizat al Treilea Forum la Ottawa axat pe problematica abordărilor pedagogice și a practicilor educative în domeniul ECM. Ultimul Forum a avut loc în luna iulie 2019 la Hanoi și a avut ca temă educația pentru dezvoltare durabilă și ECM ca programe cheie pentru atingerea țintei 4.7 a ODD 4 și ca mijloace de realizare a unor societăți pașnice și durabile. Cu această ocazie, UNESCO a lansat un studiu care va face obiectul unui raport privind felul în care EDD și ECM sunt incluse în programele școlare și în sistemele de educație la nivel mondial.³⁸

De asemenea, UNESCO asigură difuzarea ECM printr-o rețea mondială constituită din propriile institute, alte agenții ale ONU, diferite organizații interguvernamentale, în special organisme regionale, printre care Institutul Mahatma Gandhi de educație pentru pace și dezvoltare durabilă a UNESCO, Institutul internațional pentru întărirea capacităților în Africa, Institutul de Statistică al UNESCO, Centrul Asia-Pacific de educație pentru cooperare internațională, Catedrele UNESCO.³⁹

Aceste manifestări și acțiuni au rolul de a ameliora înțelegerea ECM ca demers educativ și implicațiile acesteia asupra conținutului, metodelor pedagogice și a perspectivelor educaționale, să identifice bunele practici și abordările novatoare în această materie.

11. Concluzii

Noțiunea de cetățenie mondială a apărut recent în discursul despre dezvoltarea internațională, odată cu adoptarea în 2012, de către Secretarul general al ONU, a inițiativei mondiale „Educație înainte de toate”, printre prioritățile căreia figurează și promovarea cetățeniei mondiale.

³⁸ A se vedea UNESCO, *2ème Forum sur l'éducation à la citoyenneté mondiale de l'UNESCO (Construire des sociétés pacifiques et durables – Planifier l'après 2015)*, pe <https://fr.unesco.org/ecm/2emeforum>, de asemenea *Semaine de l'UNESCO pour la paix et le développement durable: le rôle de l'éducation*, 6-8 martie, Ottawa, Canada, pe <https://fr.unesco.org/semaine-unesco-paix-developpement-durable>, ca și *Forum UNESCO sur l'éducation au développement durable et à la citoyenneté mondiale*, Ha Noi, Vietnam, 2-3 iulie, 2019, pe <https://fr.unesco.org/themes/ecm/forum-edd-ecm-2019>.

³⁹ A se vedea UNESCO, *Education à la citoyenneté mondiale*, pe <https://fr.unesco.org/themes/ecm/>

Problematica și promovarea conceptului de cetățenie mondială și educația pentru cetățenie mondială s-au impus în contextul mondializării și provocărilor interdependente ale lumii de astăzi (schimburi economice, culturale, crize economice, ecologice) ca discurs conex tematicii dezvoltării durabile.

UNESCO este organizația care contribuie esențial la reflecția asupra cetățeniei mondiale și a rolului ECM în contextul noilor tendințe din domeniul educației în această lume tot mai globalizată, promovând inițiative prin care sistemelor educative le revine un rol cheie în promovarea păcii, prosperității și realizarea unor societăți durabile.

În viziunea UNESCO, ECM are ca obiectiv transformarea cetățenilor, în special a tinerilor, prin transmiterea și dobândirea de cunoștințe, valori, comportamente și atitudini necesare promovării unei cetățenii active și participative, a unui angajament civic în favoarea toleranței, echității și păcii în lume.

În acest scop, acțiunile și manifestările UNESCO urmăresc adaptarea sistemelor de educație (cât privește conținuturile pedagogice, formarea personalului didactic, implementarea de politici) pentru ca acestea să contribuie eficace la eforturile mondiale de soluționare a marilor probleme ale lumii contemporane.

Realizările importante – însă insuficiente – în acest domeniu, încurajează UNESCO să își intensifice eforturile pentru accelerarea progreselor.

Bibliografie:

Blondel, D. (1998), „Contraintes, risques et enjeux du XXIème siècle”, în *Education pour le XXI^è siècle. Questions et perspectives*, Editions UNESCO;

Davis, I., et al., „Globalizing citizenship education? A Critique of Global Education and Citizenship Education”, *British Journal of Educational Studies*, 2005, Vol. 53, no.1, (publicată online iulie 2010), pe <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1111/j.1467-8527.2005.00284.x?src=recsys>

Delors, J. (1999), *Education: un trésor est caché dedans, Rapport à l'UNESCO de la Commission Internationale sur l'éducation pour le vingt et unième siècle*, Editions UNESCO, 2ème édition revue et corrigée, pe <http://unesdoc.unesco.org/images/0011/001159/115930f.pdf>.

Jordan, L. (2010), „La citoyenneté mondiale”, *Chroniques de la gouvernance*, 2010, Site Institut de la Gouvernance, pe http://www.institut-gouvernance.org/docs/chro2010-citoyennet_mondiale1.pdf

- Pigozzi, M.J. (2006), „A UNESCO View of Global Citizenship Education”, *Educational Review*, 2006, Vol. 58, No.1, pe <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/00131910500352473>
- Tawil, S., „Education for Global Citizenship: A Framework for discussion”, UNESCO. *Education Research and Foresight. Working Paper Serie*, 2013, pe <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000223784>
- Tawil, S. (2013), „Le concept de citoyenneté mondiale: un apport potentiel pour l'éducation multiculturelle”, în *Revue internationale de l'éducation de Sèvres*, no. 63, sept. 2013, pe <https://journals.openedition.org/ries/3501>.
- Wassman, G. (2003), „L'embryon d'une citoyennete mondiale”, în *Mouvements*, 25(1), pe <https://www.cairn.info/revue-mouvements-2003-1-page-31.htm>.
- Zlătescu M. I. (coord.) (2016), *Educație, dreptul la educație și educația pentru drepturile omului*, IRDO, București;
- Zlătescu M. I. (2015), „Noi obiective pentru dezvoltarea durabilă”, în *Revista Drepturile Omului*, nr.2/2015, IRDO;

Documente internaționale și documente UNESCO:

- Agenda 2030 – Obiectivele Dezvoltării Durabile* pe <https://www.mae.ro/node/35919>,
- Declarația de la Incheon și Cadrul de acțiune (în versiune franceză), pe <http://uis.unesco.org/sites/default/files/documents/education-2030-incheon-framework-for-action-implementation-of-sdg4-2016-fr.pdf>.
- Declarația Universală a Drepturilor Omului, pe http://www.anr.gov.ro/docs/legislatie/internationala/Declaratia_Universala_a_Drepturilor_Omului.pdf
- Global Education First Initiative. Priorities: Foster Global Citizenship*, pe <http://www.unesco.org/new/en/gefi/priorities/>
- Guide pratique sur l'éducation à la citoyenneté mondiale*, Centre Nord-Sud du Conseil de l'Europe, Lisabona, 2008, pe https://www.education21.ch/sites/default/files/uploads/pdf_fr/edd/dossiers-approches/2008_CdE_Guide-pratique-sur-l-education-a-la-citoyennete-mondiale.pdf
- Recomandarea din 1974 în domeniul educației pentru înțelegere, cooperare și pace internațională, pe http://portal.unesco.org/fr/ev.php-URL_ID=13088&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html

- UNESCO, *Education à la citoyenneté mondiale. Thèmes et objectifs d'apprentissage*, UNESCO, 2015, pe <https://www.unesco.ch/wp-content/uploads/2017/03/TOPICS-AND-LEARNING-OBJECTIVES-FR.pdf>
- UNESCO, *2eme Forum sur l'éducation à la citoyenneté mondiale de l'UNESCO (Construire des sociétés pacifiques et durables – Planifier l'après 2015)*, pe <https://fr.unesco.org/ecm/2emeforum>,
- UNESCO, *Action de l'UNESCO pour l'éducation à la citoyenneté mondiale. Domaines de travail spécifique*, Site UNESCO, pe <https://fr.unesco.org/themes/ecm/action>
- UNESCO, *Education à la citoyenneté mondiale : Préparer les apprenants aux défis du XXème siècle*. UNESCO, 2015, pe <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000230062>
- UNESCO, *Education à la citoyenneté mondiale: une nouvelle vision. Document final de la Consultation technique sur l'éducation à la citoyenneté mondiale*, Paris, UNESCO, 2013, pe https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000224115_fre
- UNESCO, *Enseignement de l'Holocauste et des génocides*, site UNESCO, pe <https://fr.unesco.org/themes/education-holocauste-genocides>
- UNESCO, *Forum UNESCO sur l'éducation au développement durable et à la citoyenneté mondiale*, Ha Noi, Vietnam, 2-3 iulie 2019, pe <https://fr.unesco.org/themes/ecm/forum-edd-ecm-2019>
- UNESCO, *Progress on Education for Sustainable Development and Global Citizenship Education*, UNESCO, 2018, pe https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000266176_fre
- UNESCO, *Semaine de l'UNESCO pour la paix et le développement durable : le rôle de l'éducation*, 6-8 martie, Ottawa, Canada, pe <https://fr.unesco.org/semaine-unesco-paix-developpement-durable>
- UNESCO, *Stratégie à moyen terme 2014-2021*, pe https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000227860_fre